

28. 7. 2011

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Některé aspekty trestní obhajoby právnických osob

Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim je nepochybně zajímavý materiál, vybízející k úvaze o nových sférách trestního práva. Jedním z možných témat je také to, jaký prostor k obhajobě vlastně hodlá právnickým osobám poskytnout.

Citovaný návrh aktuálně obsahuje nesourodou kolekci sedmdesáti čtyř trestných činů, které se mohly ocitnout pohromadě v jedné právní normě pouze díky souhrnu mezinárodních závazků České republiky. Je třeba uznat, že důvod souvislosti například mezi trestným činem teroristického útoku a trestným činem kuplířství by se jinak hledal dosti obtížně.

Protože se podle předpokladu zákonodárce mohou všech těchto trestných činů právnické osoby dopustit (s výjimkou České republiky a územních samosprávných celků při výkonu veřejné moci) je dobré si připomenout, co to vlastně právnická osoba je. V podstatě se uznává definice, že právnické osoby jsou uměle vytvořené subjekty, které vznikly zákonným způsobem a které v právních vztazích vystupují a jednají jako osoby fyzické.

Hledisko zákonnosti vzniku právnických osob zde má svoji zvláštní logiku. Zločinecké organizace, jakými jsou třeba kolumbijské drogové kartely, americko-italské mafie, ale i stovky a tisíce dalších, toto kritérium samozřejmě nesplňují a splňovat ho ani nikdy nebudou. Na druhé straně je logické, že jakékoliv prostředky práva lze uplatňovat pouze proti takovým subjektům, které jsou někde právně zakotveny, zapsány a zaevidovány, neboli slovy našeho právního řádu, které „mají IČO“. Pro ty ostatní existují prostředky jiné, ale rozsudkem zrušit mafii opravdu nejde.

(Z tohoto hlediska zaujímá v návrhu zvláštní místo trestný čin Účast na organizované zločinecké skupině podle § 361 trestního zákoníku. Zařazení tohoto trestného činu znamená, že právnická osoba může být trestně stíhána pro založení organizované zločinecké skupiny, pro účast v ní, anebo pro její podporu. Na straně již existující organizované zločinecké skupiny je ale samozřejmě možné nadále stíhat pouze jednotlivé fyzické osoby.)

V našich podmínkách lze obecně předpokládat, že typickým klientem onoho nového typu bude nějaká obchodní společnost v jakékoliv její formě. Důvodová zpráva vládního návrhu dokonce připouští, že se může jednat i o právnickou osobu, tvořenou pouze jednou fyzickou osobou - například společnost s ručením omezeným s jedním společníkem. Návrh ale nevylučuje společný postih fyzické a právnické osoby. Pokud tedy onen jediný společník spáchá trestný čin jako fyzická osoba, bude před soudem v určité dvojroli a může si tak na závěr vyslechnout poměrně zajímavou kombinaci různých

trestů.

K tomu lze aktuálně poznamenat, že podle návrhu lze právnické osobě uložit i peněžité trest až ve výši 2 miliony Kč denně, propadnutí majetku, anebo „trest smrti“ - tj. zrušení právnické osoby. Úvaha o prostoru obhajoby je proto v této souvislosti určitě namístě.

Návrh logicky předpokládá, že na počátku jakéhokoliv trestněprávního dění bude vždy existovat nějaký konkrétní skutek, jako následek jednání fyzické osoby, která jím naplní znaky skutkové podstaty některého z explicitně vyjmenovaných trestných činů.

Tato osoba přitom může být ve vztahu ke stíhané právnické osobě pouze ve dvojí pozici.

Zaprvé :

- jako statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat,
- ten, kdo u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou shora,
- ten kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku, zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby.

Zadruhé :

- jako zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení (tím je patrně míněn třeba i brigádník anebo osoba s dohodou o provedení práce) - dále jen „zaměstnanec“, při plnění pracovních úkolů, i když není žádnou z osob uvedených shora.

Jestliže bude možné fyzického pachatele zařadit do první skupiny osob, právnické osobě lze přičítat spáchání všech uvedených trestných činů zásadně vždy. Tato konstrukce však vyvolává určité pochybnosti, protože návrh zákona nijak výslovně neřeší věcnou vazbu charakteru trestného činu fyzické osoby na podnikání osoby právnické. V uvedených souvislostech tak působí poněkud zvláště, že přičítat „lze“ protože to vlastně znamená, že se přičítat sice může, ale ani nemusí.

Jestliže se například odpovědná osoba s rozhodujícím vlivem ve firmě v dopustí ve své pozici zkrácení daně, je asi třeba uznat že takový trestný čin právnické osobě přičítat lze. Jestliže ale doma pohlavně zneužije svoji čtrnáctiletou neteř, je tak absurdní úvaha o tom, kdy a za jakých podmínek přičítat lze a kdy ne ? Trestný čin pohlavního zneužití podle § 187 tr. z. se přece mezi vybranými trestnými činy nachází také. Řada případů přitom může být z tohoto hlediska hraničních, takže určitá větší legislativní preciznost by zde patrně nebyla na škodu.

Pokud se jedná o zaměstnance, je přičítání jeho trestného činu právnické osobě možné pouze za splnění podmínky, že k jeho jednání došlo na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby (nebo první skupiny osob) anebo proto, že orgány právnické osoby (nebo první skupina osob) neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.

Zde se sice kriteria postihu právnické osoby jeví poněkud jasněji, i v tomto směru má ale návrh zákona svoje slabé místo. Pojem „spravedlivě považovat“ totiž nepůsobí v normě trestního práva příliš důvěrohodným dojmem. Jak je známo, rozptýl názorů na spravedlnost u nás někdy bývá poměrně široký.

Zčásti obdobně konstruovaný britský „Bribery Act“ přitom přímo ukládá státnímu tajemníkovi povinnost zpracovat a publikovat metodiku vztahující se k tomu, co lze na straně obchodních společností považovat za relevantní preventivní protikorupční opatření.

Přestože to důvodová zpráva k návrhu popírá, v případě první skupiny osob se jedná o situaci, připomínající téměř objektivní odpovědnost. Žádné deliberační důvody zde totiž - na rozdíl od zaměstnance - výslovně uvedeny nejsou. Nelze však zapomínat na to, že i když je navrhovaný zákon vůči trestnímu zákoníku a trestnímu řádu speciální, určitě neruší takové zásady trestního práva, jakými jsou například presumpce nevinu. I v uvedeném případě proto samozřejmě zůstává kompletní důkazní povinnost na straně orgánů činných v trestním řízení.

V současné době lze předpokládat, že obhajoba trestně stíhané právnické osoby bude muset mít vždy dvě roviny.

První rovina takové obhajoby bude standardní, ale půjde směrem „dozadu“, tj. bude se zabývat všemi okolnostmi prvotního jednání fyzické osoby, které teprve vedlo k následnému „přičtení“ osobě právnické.

Bude tedy klasicky, tak jako je tomu i nyní, využívat všechny zákonné možnosti ke zpochybňování skutkových okolností i existence a formy zavinění fyzického pachatele. Z tohoto hlediska se také současně bude snažit narušovat linii příčinné a věcné souvislosti s trestním stíháním právnické osoby.

Protože však podle návrhu trestnímu stíhání právnické osoby nebrání to, že nebyl zjištěn konkrétní fyzický pachatel trestného činu, bude standardní obhajoba spočívat i ve zpochybňování samotného konkrétního skutku z hlediska jeho existence nebo z hlediska jeho povahy jakožto přičitatelného trestného činu - včetně všech jeho škodlivých následků.

Nelze se ale ubránit pocitu, že možnost trestního postihu právnické osoby právě za situace nezjištění konkrétního fyzického pachatele je konstrukcí velmi zvláštní. Tato situace sice předpokládá zadokumentování konkrétního skutku, kvalifikovaného jako trestný čin „spáchatelný“ právnickou osobou. Bohužel ale nebude se přitom už možné nikoho zeptat na jeho konkrétní motiv, kterým samozřejmě může být i dobře zaplacená sabotáž ze strany konkurence. Zodpovědné orgány činné v trestním řízení by tedy v takovém případě patrně s „přičítáním“ příliš spěchat neměly, tím ale ono navrhované ustanovení současně jakoby ztrácí svůj smysl.

Druhá rovina trestní obhajoby bude muset nově spočívat v namítání existence souhrnu všech preventivních postupů a opatření, která na straně právnické osoby jsou (anebo mohou či měla být) způsobilá páchání trestné činnosti zabraňovat. V případě trestného činu spáchaného zaměstnancem bude tato rovina obhajoby dokonce tou zásadní. V každém případě ale předpokládá úzkou součinnost advokáta s vedením stíhané firmy.

Obecný předpoklad zní, že právnická osoba bude mít vždy také možnost namítat, že neměla reálnou možnost jak protiprávnímu jednání zabránit, že se s ním nijak neztotožňuje, případně že z něho neměla a ani nemá žádný prospěch.

Z hlediska dopadů připravované trestní normy bude samozřejmě klíčová až její konečná podoba a také předpoklad, že bude trestněprávní praxí správně pochopena, plně akceptována a také pokud možno jednotně (a bez větších problémů) aplikována.

V této souvislosti ovšem dojde k masivnímu rozšíření kompetencí orgánů činných v trestním řízení směrem do obchodní sféry za situace poznamenané, minimálně zpočátku, absencí jednotlích výkladových stanovisek. Situace pro orgány činné v trestním řízení to určitě nebude jednoduchá, ale

pro obhájce právnických osob zřejmě také ne, protože nejasná pravidla hry pro ně nemusí automaticky znamenat výhodu.

Účinnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim se předpokládá už od 1. ledna 2012.

JUDr. Jan Vidrna
advokát

[Advokátní kancelář Dáňa, Pergl & Partneri](#)

Na Ořeňovce 580/4
162 00 Praha 6 - Střešovice

Tel.: +420 224 232 611
Fax: +420 233 313 067
e-mail: akdpp@akdpp.cz

© EPRAVO.CZ - Sbířka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Podmíněné upuštění od trestního stíhání: racionální odklon u právnických osob](#)
- [Zkreslené vzpomínky v trestním řízení vedeném pro pohlavní zneužívání](#)
- [Přenositelnost důkazů z daňového do trestního řízení](#)
- [Praktický návod na úspěch žádosti o podmíněné propuštění od roku 2026](#)
- [Přijetí prohlášení viny a povinnost soudu vypořádat námitky poškozeného](#)
- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)

- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)